

Panevėžio balsas

Nuo nelaimės niekas neapsaugotas

Praėjus trims dešimtmečiams po avarijos Černobylio atominėje elektrinėje, jos pasekmes vis dar jaučiame.

Apie branduolinės energetikos ateitį ir tai, ko pasaulis pasimokė iš praeities klaidų, kalbamės su buvusiu energetikos ministru, buvusiu Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos (VATESI) vadovu, visą gyvenimą energetikos srityje dirbusiu ir dabar save energetikos senjoru vadinančiu Sauliumi KUTU.

– Dirbote energetikos srityje, kai įvyko Černobylio avarija. Kokie jūsų prisiminimai apie tas dienas?

– Taip jau susiklostė, kad Černobylio avarijos dieną su grupe specialistų man teko būti Lenkijoje. Ir, kaip žinote, tais laikais tokie įvykiai buvo slepiami. Michailas Gorbačiovas apie avariją paskelbė, atrodo, tik praėjus dviem savaitėms.

Nežiūrint to, Lenkijoje buvo apie tai šiek tiek kalbama. Tiesa, labai tyliai, kad niekas neišgirstų, jog kažkas įvyko. Tačiau apie tai, kas įvyko, sužinojome daug vėliau.

Tarp kitko, gegužės 1-ąją būta gražios dienos, nuvažiuojame į Nidą ir ten kaitinamės saulėje. Kaip vėliau parodė žemėlapiai, radioaktyviųjų medžiagų debesis tikrai skraidė po Europą neišvaizduojamomis kryptimis.

– Galbūt galėtumėte priminti, kodėl įvyko avarija?

– Atsakydamas į šį klausimą, norėčiau pasiremti citatomis iš Georgijaus Kopčinskio ir Nikolajaus Šteinbergo knygos „Černobylis. Katastrofos anatomija“. Štai ką N. Šteinbergas sako kalbėdamas apie Sovietų Sąjungos pateiktą TATENAI – Tarptautinei atominės energijos agentūrai – medžiagą apie katastrofą.

Beje, N. Šteinbergas dirbo Černobylio atominėje elektrinėje, paskui buvo perkeltas į statomą Balakovo atominę elektrinę. Tuoj po avarijos, 1986 metų balandžio 29 dieną, – po trijų dienų – jis pasiprašo vykti į Černobylio atominę elektrinę. Nuo gegužės 6 dienos elektrinėje yra atsakingas už pasekmių likvidavimą, eina vyriausiojo inžinieriaus pareigas. Jis tvirtina: „Pasauliui pateiktas įžūlus melas. Reaktorius puikus, bet personalas sukly-

” „Tvirtinti, kad atominė energetika, taip pat kaip ir Panevėžyje pastatyta nauja termofikacinė elektrinė, yra absoliučiai saugi ir su ja nieko neatsitiks, būtų labai neatsakinga ir neprotinga.“

S. Kutas

do, ir reaktorius susprogo. Ir šiandien, praėjus daug metų, negaliu atsakyti į klausimą, kam reikėjo meluoti.“

Štai toks būtų atsakymas. Slėpimas tiesos, nesilaikymas saugos yra tiesiausias ir greičiausias kelias į tokias avarijas.

– Kas dabar vyksta Černobylyje?

– Tikriausiai pagrindinis dalykas yra apsaugoti ketvirtąjį, susprogusį, bloką. Tuo laiku pastatytas sarkofagas, apgaubtas, kad nesklisėtų medžiagos. Tačiau atsirado plyšių, smunka tam tikras gruntas. Todėl Ukrainai dabar suteikiama labai didelė parama naujam sarkofagui statyti.

Černobylis nepamirštas. Kaip žinote, yra pažymėta užkrėsta teritorija, joje gyvenimas praktiškai sustabdytas. Kai kuriose zonos taikomas ne toks griežtas režimas.

Avarijos likvidavimo ir jos pasekmių valdymo procesas nepaprastai ilgas ir jis tęsiasi. Svarbu, kad vėl neišvyrautų melas, kad jau viskas ge-

NUOTRAUKA IŠ ASMENINIO ARCHYVO

rai, nieko nebereikia. Tokia „saugos kultūra“ gali būti labai liūdna.

– Pasulyje įvyko ne viena avarija atominėse jėgainėse. Bene didžiausia pastarųjų laikų nelaimė buvo Fukušimoje, Japonijoje. Ar pasimokėme iš to?

– Be abejo, buvo Trijų mylių sala Amerikoje, Sovietų Sąjungoje – Černobylis, 2011 metais – Fukušima. Tai iš tikrųjų didžiuliai smūgiai branduolinei energetikai ir jie tikrai nepraeina be pasekmių. Labai svarbu, kad iš tų pasekmių pasaulis, specialistai mokosi. Pagrindinis dėmesys skirtas tam, kad tiksliai būtų išsiaiškinta, kas įvyko, ir padaryti, kad daugiau tokių įvykių nebūtų. Šių įvykių, kaip ir visų kitų, pamokos labai svarbios ir jos turi būti išmoktos.

– Ko imtasi po Černobylio tragedijos?

– Norėčiau lyginti su mūsų Ignalinos atomine. Kai kurie pirmieji žingsniai padaryti dar iki mūsų nepriklausomybės. Buvo sustabdyti kai kurie procesai, įgyvendintos priemonės, mažinančios tikimybę įvykti panašiai avarijai. Kai Lietuva tapo nepriklausoma,

svarbiausios branduolinės energetikos valstybės labai daug padėjo, kad įgyvendintume saugos priemones. Jos kainavo apie milijardą dolerių. Antrasis blokas buvo licencijuotas pagal Vakaruose galiojančias taisykles ir normatyvus. Tuo metu, kai jis buvo sustabdytas, techninių priežasčių, kodėl turėtų būti sustabdytas, nebuvo. Tai pripažino ne tik VATESI, kuri atsakinga už branduolinę saugą Lietuvoje, bet ir tarptautinės komisijos. Taigi tikrai išvados buvo daromos.

Georgijus Kopčinskis sakė: „Mes daug kur melavome, nesakėme tiesos.“ Į Lietuvą pavyko prisikviesti ekspertų. Galbūt keistai atrodo, bet Lietuva vienintelė, kuri atliko RBMK reaktorių saugos analizę. Kituose reaktoriuose tokios apimties darbų nebuvo.

– Ar saugi atominė energetika mūsų dienomis?

– Atominė energetika, kaip ir kiekvienas techninis įrenginys, yra potencialiai pavojinga. Tvirtinti, kad atominė

energetika, taip pat kaip ir Panevėžyje pastatyta nauja termofikacinė elektrinė, yra absoliučiai saugi ir nieko neatsitiks, būtų labai neatsakinga ir neprotinga. Turime sudaryti visas technines galimybes ir sąlygas, kad avarijos tikimybė būtų pati mažiausia. To turime siekti.

– Dažnai sakoma, kad dėl branduolinės energetikos keliamų pavojų reikia naudoti daugiau atsinaujinančių šaltinių energijos. Kaip manote, pasaulis šiais laikais tikrai gali išsiversti be branduolinės energetikos?

– Norėčiau prisiminti praėjusių metų pabaigoje Paryžiuje įvykusią konferenciją klimato atšilimo klausimu. Paryžiaus susitarime pasakyta, kad iki 2050 metų apie 80 procentų elektros energijos turėtų būti gaminama tomis technologijomis, kurios skleidžia mažai CO₂. Dabar yra tik 30 procentų. Viena iš tokių technologijų yra branduolinė energetika.

Pasaulio energetikos taryba skelbia, kad iki 2030 metų elektros energijos suvartojimas padvigubės. Turbūt dabar neišvaizduojame, kad galima gyventi be elektros energijos, tačiau pasaulyje 1,2 mlrd. gyventojų kol kas negali naudotis elektros energija komerciniais pagrindais. Jiems nėra sudarytų tokių sąlygų. Konkretus pavyzdys – Japonija. Ji sustabdė visas savo atominės elektrines, bet dėl to 85 procentais padidėjo iškastinio kuro naudojimas ir daugiau išmetama CO. Pernai japonai paleido du reaktorius ir mano, kad netrukus apie 20 procentų elektros energijos Japonijoje vėl turėtų būti gaminama branduolinėse elektrinėse.

Iki 2030 metų, kai energijos paklausa dvigubai išaugs, ne taip jau toli. Kad ją pagamintume, branduolinė energetika gana svarbi. TATENA skelbia netgi tokias prognozes, kad atominė elektrinių galingumai augs: pagal pesimistinę programą – 2 procentais, pagal optimistinę – dides netgi 68 procentais. Dabar atominėse elektrinėse gaminama elektros energija per metus leidžia išvengti 2 mlrd. tonų anglies dvideginio išmetimo į atmosferą, o per visus 50 metų tai sieks maždaug 60 mlrd. Šiuo atveju atominės energetikos indėlis labai didelis.

– Ar Lietuva vėl turės atominę elektrinę?

– Žiūrėdamas į ateitį, manau, kad Lietuvai, kaip ir kitoms išvystytoms šalims, atominė energetika būtina.

Be abejo, tie įvykiai – ilgas neapsisprendimas, politinis žaidimas su referendumais – parodė labai žemą ir politinį, ir saugos kultūros lygį. Tai trukdo šitam procesui. Be abejo, tai padeda mūsų kaimynams visai šalia Vilniaus statyti atominę elektrinę.

– Turite omenyje Baltarusijoje statomą Astravo atominę elektrinę. Prieš branduolinę energetiką pasisakančio tarptautinio aplinkosaugos fondo „Bellona“ narys, inžinierius ir fizikas Andrejus Ožarovskis žiniasklaidai yra sakęs, kad Astrave bus montuojamas rusiškas eksperimentinis, iki šiol neišbandytas reaktorius.

– Manau, taip neteisinga sakyti. VVER tipo reaktorių yra labai daug ir Rusijoje, ir Europoje, Suomijoje. Aišku, ne tokių, koks veiks Astravo atominėje elektrinėje, – jis yra patobulintas, – bet visa technologija ir visi techniniai sprendimai nėra nauji ir jie tikrai išbandyti.

– Taip pat nuogaustojama, kad jei kas įvyktų Astrave, baltarusiai gali laikytis neinformavimo politikos.

– Kaip teigia mūsų institucijos,

Baltarusija nesilaiko tarptautinės konvencijos dėl atominės elektrinės vietos parinkimo. Lietuva negauna visos informacijos, kurios prašė. Taigi tokia situacija nėra gera, taip valstybės kaimynės neturėtų elgtis. Manau, dėl to, kad atominė elektrinė čia atsirado, ir mes patys kalti. Turėdami gana geras galimybes, išbandytą vietą, per tiek laiko negalime išspręsti šios problemos.

– Kita atominė elektrinė turėjo atsirasti Kaliningrado srityje. Dabar, tiesa, skelbiama, kad jos statybos sustabdytos, bet, jūsų nuomone, ar iškils kada nors dar viena jėgainė mūsų pašonėje?

– Atominė elektrinė gali būti ir grasinimo, ir kitu objektu, bet galų gale tai ir ekonominis efektyvumas. Manau, kad ta vieta, gal ir ne taip greitai, bet kažkada, kai elektros energijos reikės vis daugiau, vėl gali būti prisiminta.

– Grėsmių yra ir daugiau. Ukrainoje, šalyje, kur vyksta karas, yra Zaporozės atominė elektrinė. Be to, skelbta, kad teroristai planavo ataką Prancūzijos atominėse.

– Taip, pavojus toks yra. Teroristai nori pasiekti tuos objektus ir kaip nors pakenkti. Svarbu numatyti priemones, kad būtų neįmanoma to padaryti. Technškai sukelti atominę katastrofą nėra taip lengva ir paprasta, kad, sakykime, vienas koks pusiau raštingas žmogus sugalvos, kad tai gali padaryti. Reikia imtis visų priemonių, kad tokia galimybė būtų kuo mažiausia.

– Visuomenės nuomonė apie atominę energetiką labai įvairi. Ką būtų galima pasakyti žmonėms, kurie baiminasi atomo?

– Manau, kad svarbiausias dalykas yra tiesa ir žinojimas, kas tai yra. Negalima naudotis vien jausmais. Žinoma, žmonės tokie įvykiai irgi veikia. Manau, kad visų tų organizacijų, kurios dalyvauja šiame procese, uždavinys yra kuo atviriau, išsamiau, suprantamiau paaiškinti, kas tai yra. Negalima pasikliauti vien kokiais nors išskirtiniais faktais, o juo labiau negalima meluoti. Techninėmis priemonėmis išspręsti praktiškai jau galima. Visą gyvenimą šiandien arba ryt dar galbūt ir būtų sunku dėl techninių priežasčių, tačiau mokslas, specialistai visa tai daro ir, sakyčiau, žino, ką reikia daryti.

KALBĖJOSI DAIVA SAVICKIENĖ

Aukštaitijos verslas

Žurnalas apie Panevėžio regiono pramonę, prekybą ir paslaugas

PRISTATO

PANEVĖŽYJE

**ATSINEŠK IDĖJĄ,
SUBURK KOMANDĄ,
SUKURK PROTOTIPĄ**

**PRADĖK SAVO VERSLĄ
PER SAVAITGALĮ!!!**

2016 M. BALANDŽIO 28–GEGUŽĖS 1 D.

**PANEVĖŽIO MOKSLO IR TECHNOLOGIJŲ PARKAS
J. ŽEMGULIO G. 46, PANEVĖŽYS**

Registruotis galite adresu:

**<http://www.idejusavaitgalis.lt/registracija.php>
Daugiau informacijos: el. p.: INFO@IDEJUSAVAITGALIS.LT,
tel. nr.: +370 698 78707, +370 655 33156**